

Factsheet Agroforestry

Agroforestry producten in de huidige en toekomstige markt

Bart Braam

Inhoud

• Inleiding	1
a. Wat is agroforestry en waarom is het interessant voor agrariërs?	2
b. Geschiedenis agroforestry in Nederland	3
• Voordelen van agroforestry	5
• Agroforestry producten	7
• Vermarkten van agroforestry producten	9
• Praktijkverhalen	11
• Verdere resultaten	14
• Conclusie	15
• Bronnen	16

Inleiding

Deze factsheet gaat over de veelbelovende afzetmarkt van agroforestry producten. Agroforestry, een duurzame landbouwpraktijk waarbij bomen geïntegreerd worden in traditionele landbouwsystemen, heeft de aandacht van agrariërs wereldwijd getrokken. Deze factsheet brengt je in contact met de ervaringen van verschillende bevlogen agrariërs die succesvolle stappen hebben gezet in de wereld van agroforestry. Door middel van interviews met deze visionaire boeren, worden inzichten in de kansen en uitdagingen van deze opkomende markt gedeeld, en een positief beeld geschetst van de mogelijkheden die agroforestry biedt.

dat het van belang is om een volledig beeld te schetsen voor geïnteresseerde agrariërs of andere belanghebbers, dit houdt dus ook in dat de actuele/toekomstige afzetmarkt en de kansen uitgelicht moeten worden.

Agroforestry biedt een veelbelovende benadering om duurzame producten te leveren in een steeds veranderende marktomgeving.

a. Wat is agroforestry en waarom is het intressant voor agrariërs?

Agroforestry is 'Het opzettelijk integreren van houtige gewassen (bomen en struiken) met de teelt van gewassen en dierlijke productiesystemen, vanwege de beoogde voordelen die ontstaan door de ecologische en economische interacties' (Louis Bolk Instituut, 2020). Agroforestry is een manier van landbouwbedrijven die niet nieuw is, veel van deze activiteiten worden al elders in het land of in Europa gedaan. Alleen het samenvoegen van deze activiteiten is wel vrij nieuw.

b. De geschiedenis van agroforestry in Nederland

Agroforestry, heeft diepe wortels in de Nederlandse geschiedenis, waar het concept in eeuwenoude agrarische praktijken zijn oorsprong vindt. In de middeleeuwen plantten boeren bomen, zoals eiken, op akkers voor hout, voedsel en veevoer. Traditionele houtwallen en hagen langs velden dienden als bescherming tegen wind en erosie, en leverden brandhout en fruit.

Echter, tijdens de 20e-eeuwse intensivering van de landbouw verdwenen deze praktijken. Monoculturen zonder bomen werden de norm, gericht op kortetermijnopbrengsten ten koste van biodiversiteit.

Recentelijk is er hernieuwde interesse in agroforestry ontstaan vanwege de voordelen voor zowel landbouwopbrengsten als het milieu.

Initiatieven in Nederland, gesteund door boeren en natuurorganisaties, hebben agroforestry doen herleven. De geschiedenis toont aan dat moderne landbouw kan profiteren van bomenintegratie, met duurzaamheid en biodiversiteit als kernpunten.

Voordelen van agroforestry

Dit hoofdstuk verkent de voordelen van agroforestry, een duurzame landbouwpraktijk die bomen integreert met gewassen. Agroforestry bevordert biodiversiteit, verbetert bodemkwaliteit, draagt bij aan klimaatmitigatie, diversifieert inkomsten voor boeren en verbetert waterbeheer. Ontdek hoe deze aanpak een cruciale rol speelt in duurzame landbouw en veerkracht biedt tegen diverse uitdagingen.

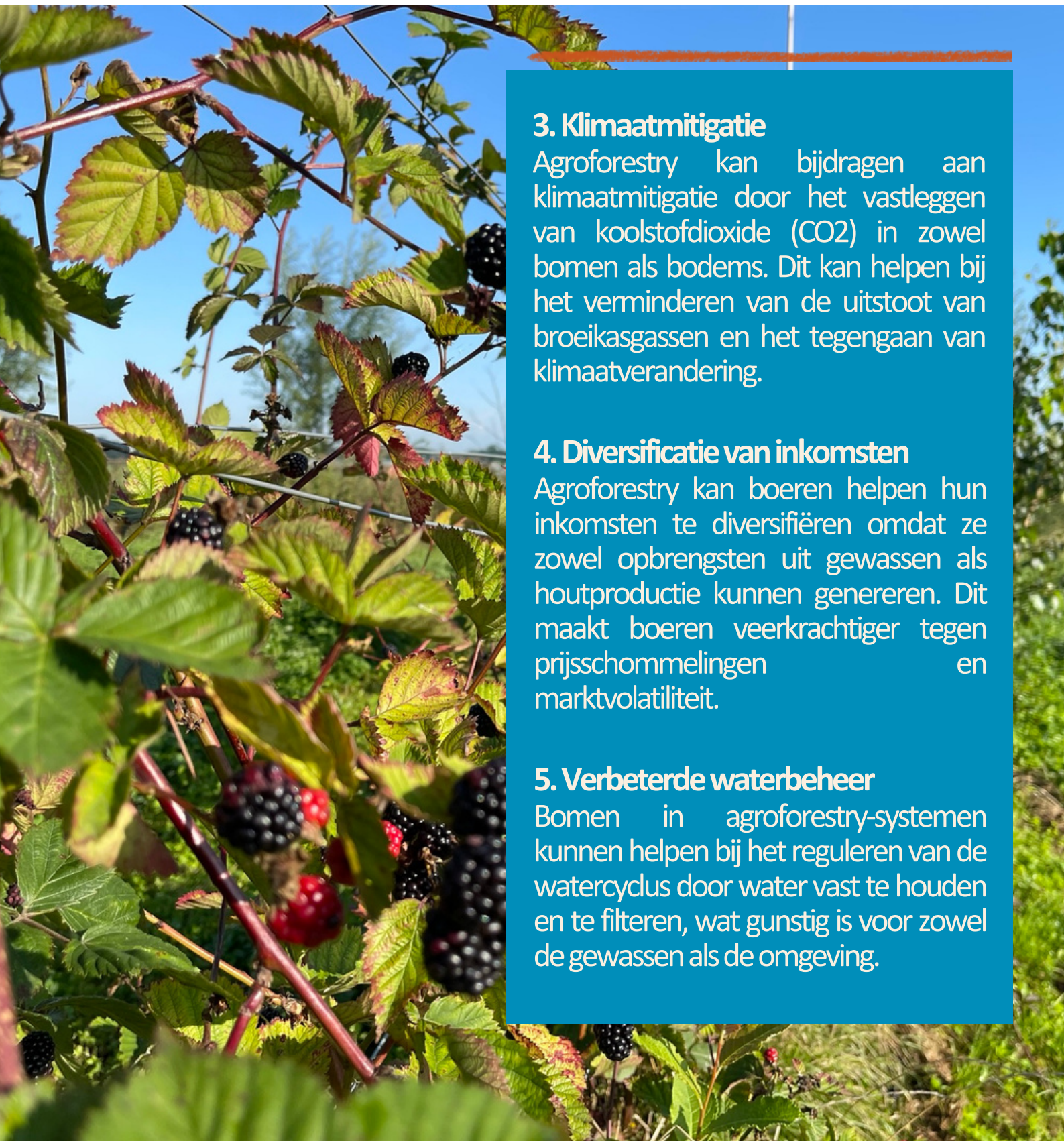
1. Biodiversiteit

Agroforestry-systemen bevorderen de biodiversiteit door het creëren van een gevarieerde omgeving waarin verschillende soorten planten en dieren kunnen gedijen. Dit draagt bij aan de bescherming van inheemse soorten en het behoud van ecosystemen.

2. Bodemverbetering

De aanwezigheid van bomen in agroforestry-systemen kan de bodemkwaliteit verbeteren. Bomen helpen bij het verminderen van bodemerosie, verbeteren de waterretentie en voegen organisch materiaal toe aan de bodem wanneer bladeren en takken vallen.

Voordelen van agroforestry

3. Klimaatmitigatie

Agroforestry kan bijdragen aan klimaatmitigatie door het vastleggen van koolstofdioxide (CO₂) in zowel bomen als bodems. Dit kan helpen bij het verminderen van de uitstoot van broeikasgassen en het tegengaan van klimaatverandering.

4. Diversificatie van inkomsten

Agroforestry kan boeren helpen hun inkomsten te diversifiëren omdat ze zowel opbrengsten uit gewassen als houtproductie kunnen genereren. Dit maakt boeren veerkrachtiger tegen prijsschommelingen en marktvolatiliteit.

5. Verbeterde waterbeheer

Bomen in agroforestry-systemen kunnen helpen bij het reguleren van de watercyclus door water vast te houden en te filteren, wat gunstig is voor zowel de gewassen als de omgeving.

Agroforestry producten

Bij Agroforestry worden er struiken en bomen geplant die voedsel of andere waardevolle producten opleveren. Maar aan wat voor producten denken we dan? Deze producten kunnen verdeeld worden onder verschillende categorieën.

Voedselgewassen

Agroforestry combineert vaak traditionele gewassen met bomen en struiken die eetbare vruchten, noten of bladeren produceren. Bijvoorbeeld, fruitbomen zoals appel- en perenbomen kunnen worden geïntegreerd in een akkerbouwsysteem.

Houtproductie

Bomen in agroforestry-systemen kunnen worden geteeld voor houtproductie. Dit kan een waardevolle inkomstenbron zijn voor boeren, aangezien ze na verloop van tijd kunnen profiteren van de verkoop van hout.

- Populieren
- Wilgen

Agroforestry producten

Medicinale planten

Binnen agroforestry kunnen boeren ook medicinale planten kweken tussen gewassen en bomen. Dit biedt niet alleen gezondheidsvoordelen, maar kan ook een aanvullende inkomstenbron zijn.

- Vlier

Veevoeder

Bestanddelen van bomen, zoals bladeren en takken, kunnen worden gebruikt als voeder voor vee. Dit is vooral handig in gebieden waar de beschikbaarheid van traditioneel veevoer beperkt is.

- Wilgen
- Elzen

CO2 certificaten

Agroforestry kan een mooie rol vervullen in CO2-compensatie door de aanplant van bomen en struiken, wat duurzame landbouw bevordert en tevens bijdraagt aan de vermindering van koolstofdioxide (CO2) in de atmosfeer. CO2-certificaten zijn opkomende instrumenten die de positieve impact van agroforestry op het milieu kwantificeren. Deze certificaten vertegenwoordigen de geabsorbeerde en opgeslagen CO2, waardoor bedrijven en individuen hun ecologische voetafdruk kunnen compenseren.

Vermarkten van agroforestry producten

In Nederland zijn er verschillende benaderingen om de opbrengsten uit agroforestry te vermarkten. Hieronder worden diverse voorbeelden omschreven.

Verwerkte producten en waarde toevoegende producten

Notenolie: Het persen van noten tot olie is een waardevolle toevoeging. Lokale producenten kunnen hiermee hun producten diversifiëren en een premium product leveren.

Gedroogd fruit: Het drogen van fruit en noten kan de houdbaarheid verlengen en nieuwe markten openen.

Levering aan lokale markten en restaurants

Lokale markten: Agroforestry-producten kunnen worden verkocht op lokale markten, waar boeren direct in contact komen met consumenten.

Restaurants: Samenwerking met lokale restaurants die waarde hechten aan verse, lokale producten kan een lucratieve afzetmarkt zijn.

Vermarkten van agroforestry producten

Directe verkoop aan consumenten

Boerderijwinkels: Veel agroforestry-bedrijven hebben boerderijwinkels waar consumenten rechtstreeks producten kunnen kopen, zoals noten, fruit en andere gewassen.

CSA (Community Supported Agriculture): Sommige agroforestry-boerderijen werken met een CSA-model, waar consumenten lid worden van een gemeenschap en op voorhand betalen voor een deel van de oogst.

Online platforms: Gebruik van online marktplaatsen of eigen websites voor de verkoop van producten rechtstreeks aan consumenten.

Samenwerking met lokale voedselcoöperaties

Een voedselcoöperatie is een informele overeenkomst tussen een kleine groep mensen om samen lokaal voedsel direct van boeren te kopen. De groep beheert zelf bestellingen en distributie, wat zorgt voor verse producten tegen lage kosten en een eerlijk inkomen voor de boer. Dit systeem minimaliseert transport, verpakking en biedt transparantie over de herkomst van het voedsel.

Praktijkverhalen

Natuurlijktomaat

Henriëtte en Alfons van den Hoek

Locatie: Dongen

Wat: Biologische groentekwekerij glastuinbouw, voedselbos

Functie agroforestry op het bedrijf

Het perceel met walnoten en het voedsel bos dient als aanvulling op de andere activiteiten op het bedrijf.

Motivatie

Aanvullende activiteiten voor een dynamisch bedrijf, positieve ecologische impact agroforestry, gestimuleerd door een ontvangen subsidie van €8000,-.

Uitdaging

Markt voor dergelijke agroforestry producten is nog beperkt, dus het is een tijdrovende activiteit voor de agrariër om deze rendabel bij de consument te krijgen. Een andere vorm van bedrijfsvoering is hierbij nodig. Daarnaast komt het met grote investeringen, wat niet voor iedere ondernemer mogelijk of gewenst is.

Potentiële kansen

Verkleining van de kloof tussen boer en consument is een mogelijke uitkomst, maar het is een kleine groep die bereikt wordt.

Praktijkverhalen

Tussen de Hagen

Ron van Zandbrink

Locatie: Stoutenburg, Leusden

Wat: Silvopasture en biologische melkveehouderij

Functie agroforestry op het bedrijf

Agroforestry draagt bij aan diversificatie van het bedrijf, wat zorgt voor economische zekerheid. Waarnaast de positieve ecologische impact ook erg belangrijk is.

Motivatie

Ron is begonnen met de agroforestry vanuit interesse, maar ook ziet hij de waarde van diversificatie van het bedrijf, wat ook een melkvee tak omvat. Deze diversificatie zit hem in de economische kant, spreiding van inkomsten, maar ook in aantrekking van consumenten op het bedrijf. Door een eigen boerderijwinkel op het erf komt de boer in contact met de consument wat versterkt wordt door een breed achtergrondverhaal over wat er allemaal op het bedrijf gebeurt en geteeld wordt.

Uitdaging

Minder bekende gewassen zijn moeilijker afzetbaar dan bekende gewassen. Daarnaast is de oogst in het begin nog zeer beperkt, dus eigen afzet is daarin belangrijk, omdat samenwerken met derden nog niet mogelijk is dan.

Potentiële kansen

Om de kloof tussen consument en boer te verkleinen is het heel belangrijk om de consument te betrekken op het boerenerf, ongeacht het type landbouwpraktijk. Dit is voordelig voor boeren op gebied van hun afzet en maakt de consument weer betrokken bij landbouw.

Praktijkverhalen

Bloemenweidemelk

Ramona Schalkwijk

Locatie: Montfoort

Wat: Melkveehouderij, walnotenbomen en bessenstruiken

Functie agroforestry op het bedrijf

Agroforestry helpt bij het zetten van stappen richting een (bio)diverse en natuurinclusieve bedrijfsvoering.

Motivatie

Gezondheid, biodiversiteit en samenwerking.

Uitdaging

Het zal soms moeilijk zijn voor de boer om een eerlijke prijs te krijgen voor de agroforestry producten, omdat deze prijs hoger ligt dan de huidige voedingsprijzen en dit niet voor iedereen betaalbaar is.

Potentiële kansen

Er is een groeiende vraag naar lokaal geproduceerd voedsel, waarbij consumenten en bedrijven ook bereid zijn om er meer voor te betalen. Daarnaast kan agroforestry de kloof tussen boer en consument verkleinen, omdat het kansen biedt voor educatie, gesprekken, rondleidingen en meewerkdagen.

Verdere resultaten

Agrariërs die betrokken zijn bij agroforestry delen een gevarieerde reeks ervaringen. Het werken met agroforestry biedt niet alleen ecologische voordelen, maar ook een verandering in perspectief voor boeren. De integratie van bomen en andere gewassen creëert een divers en dynamisch agrarisch landschap, waardoor de boeren een gevoel van trots en verbondenheid met hun land ontwikkelen. Doordat ze de biodiversiteit op hun bedrijf zien toenemen en de resultaten van hun inspanningen tastbaar zijn draagt bij aan de voldoening van de agrariër.

Positieve aspecten

1. Korte Keten en Boer-Consument Relatie

- De integratie van agroforestry bevordert vaak een korte ketenbenadering, waarbij boeren direct met consumenten in contact komen. Deze directe interactie heeft positieve effecten op de relatie tussen boer en consument. De kloof tussen hen lijkt vanzelf op te lossen wanneer de producten rechtstreeks aan de consument worden verkocht.

2. Diversificatie van Producten

- Agroforestry biedt agrariërs de mogelijkheid om een breed scala aan producten te telen, waaronder nicheproducten. Deze diversificatie vergroot de veerkracht van landbouwbedrijven en maakt ze competitiever in een steeds veranderende agrarische sector.

Verdere resultaten

Negatieve aspecten

1. Logistieke Uitdagingen

- De implementatie van agroforestry kan logistieke uitdagingen met zich meebrengen, met name als het gaat om het oogsten, opslaan en verhandelen van verschillende gewassen. Het kan complex zijn om efficiënte systemen te ontwikkelen voor de afzet van diverse producten.

2. Marktacceptatie van Nicheproducten

- Hoewel de teelt van nicheproducten positief kan zijn, is het succes ervan vaak afhankelijk van de marktacceptatie. Niet alle consumenten zijn bekend met of bereid om te betalen voor nicheproducten, wat een uitdaging kan vormen voor agrariërs die hierop vertrouwen.

In het algemeen tonen de afzetmogelijkheden van agroforestry aan dat de voordelen en uitdagingen nauw met elkaar verbonden zijn. Het is essentieel om een gebalanceerde aanpak te hanteren en te leren van zowel de successen als de obstakels in de praktijk.

Conclusie

Deze factsheet illustreert de veelbelovende toekomst van agroforestry als duurzame landbouwpraktijk, waarbij bomen geïntegreerd worden in traditionele landbouwsystemen. De verzamelde praktijkverhalen van bevlogen agrariërs tonen aan dat agroforestry niet alleen historische wortels heeft in Nederland, maar ook actief bijdraagt aan biodiversiteit, bodemverbetering, klimaatmitigatie, inkomstendiversificatie en verbeterd waterbeheer.

De voordelen van agroforestry zijn divers, variërend van het bevorderen van biodiversiteit tot het genereren van inkomsten uit voedsel, hout, medicinale planten, veevoer en brandstofhout. De afzetmarkt voor agroforestry-producten biedt kansen, maar ook uitdagingen, vooral wat betreft het aanspreken van consumenten en het vinden van geschikte afzetkanalen.

De praktijkverhalen tonen aan dat de keuze voor agroforestry niet alleen ingegeven wordt door ecologische overwegingen, maar ook door economische motieven, zoals diversificatie van inkomsten. De agrariërs benadrukken het belang van eigen afzet en het geleidelijk groeien van het agroforestry-systeem.

Desondanks blijkt uit de gesprekken dat de afzetmarkt voor agroforestry-producten nog beperkt is, en het vereist inzet en tijd van de agrariërs om op een rendabele manier bij consumenten te komen. De diversiteit aan producten binnen agroforestry biedt kansen, maar ook de uitdaging om consumenten bewust te maken van nieuwe, minder bekende producten.

In het licht van de kloof tussen boer en consument zien de agrariërs agroforestry als een mogelijke manier om deze kloof te verkleinen, vooral door direct contact met consumenten via boerderijwinkels en andere korte keten initiatieven. Desondanks erkennen ze dat deze verkleining langzaam gaat en dat het betrekken van consumenten een geleidelijk proces is.

Al met al biedt agroforestry veelbelovende perspectieven voor duurzame landbouw en economische diversificatie, maar het vereist een gezamenlijke inspanning van agrariërs, consumenten en betrokken partijen om de afzetmarkt te ontwikkelen en de voordelen van agroforestry volledig te benutten.

Bronnen

- Luske, B. et al. (2020) Masterplan Agroforestry, Louis Bolk Instituut. Available at: <https://louisbolk.nl/publicaties/masterplan-agroforestry> (Accessed: November 2023).
- Agroforestry Netwerk. (n.d.). Wat is Agroforestry? Agroforestry Netwerk. <https://www.agroforestry.nl/agroforestry/#:~:text=Agroforestry%2C%20of%20bosland bouw%2C%20is%20een,percelen%20met%20akkerbouwgewassen%20of%20grasland.>
- Natuur & Milieu Overijssel. (2024). Voedselcoöperaties. Natuur & Milieu Overijssel. <https://www.natuurenmilieuoverijssel.nl/project/voedselcooperaties/#:~:text=Een%20voedselcoöperatie%20is%20niet%20meer,hand%20en%20regel%20je%20onderling>
- Wageningen University & Research. (2019). Exploring Agroforestry in the Netherlands. <https://edepot.wur.nl/585185>
- Agroforestry Innovation Network. (2019). Agroforestry in the Netherlands. http://www.agroforestrynet.eu/afinet/divina/factsheet/FSNL/20190928_factsheet_23_du_web.pdf
- Louis Bolk Instituut. (n.d.). De effecten van agroforestry op biodiversiteit in Nederland. https://louisbolk.nl/sites/default/files/publication/pdf/de-effecten-van-agroforestry-op-biodiversiteit-nederland_0.pdf
- Louis Bolk Instituut. (n.d.). Onderzoek naar agroforestry in Nederland. <https://louisbolk.nl/sites/default/files/publication/pdf/onderzoek-naar-agroforestry-nederland.pdf>
- Vereniging van Bos- en Natuurterreineigenaren (VBNE). (n.d.). Agroforestry in combinatie met veeteelt. <https://www.vbne.nl/klimaatslimbosennatuurbeheer/maatregelen/agroforestry/in-combinatie-met-veeteelt>